

Skandal im Schwurgericht

Zeger Luyendijk, journalist te Berlijn

Geborneerde en incompetente ijdeluiten die willekeurige vonnissen vellen. Dat zijn volgens de bekende en populaire Duitse strafpleiter Rolf Bossi veel Duitse rechters. Hij zegt dit in een goed verkocht boek waarin hij fel afgeeft op rechterlijke macht in de Bondsrepubliek. *Halbgötter in schwarz* is een afrekening en een aanklacht tegelijkertijd en roept de Duitse politiek op een einde te maken aan de almacht van de Duitse rechters. Volgens Bossi buigen ze in groten getale het recht, iets waarvan vooral zwakkeren in de samenleving het slachtoffer worden. Allochtonen, lageropgeleiden, zigeuners: ze komen vaker met justitie in aanraking, voldoen meestal toch al niet aan burgerlijke conventies en beschikken bovendien vaak niet over de middelen voor een adequate verdediging.

Bossi, die aanzien kreeg als verdediger van veel prominente Duitsers (en de in Oostenrijk geboren, in Duitsland opgegroeide actrice Romy Schneider), presenteerde zijn boek op de Leipziger Buchmesse vorige maand, waar hij voor een groot en belangstellend publiek uit de doeken deed waar het hem vooral om gaat: enkele grove lacunes aanpakken in het Duitse rechtssysteem die door de politiek opportunistisch in stand worden gehouden. De belangrijkste daarvan is volgens Bossi de uiterst begrensde mogelijkheid in beroep te gaan bij misdaden die gestraft worden met minstens vier jaar cel. Deze zaken worden behandeld door een zogenoemde 'Schwurgerichtskammer' bij een Landgericht, die bestaat uit drie beroeps- en twee lekenrechters (die er in de praktijk voor spek en bonen bij zitten). Wie door dit span rechters veroordeeld wordt, kan hoogstens in cassatie gaan bij het Bundesgerichtshof, hoger beroep is uitgesloten. De cassatierechters moeten zich bij hun oordeel verlaten op het geschreven vonnis en op een chronologische opsomming van welke getuige wanneer precies de rechtszaal binnenkwam en weer verliet. Een ordentelijk verslag van de zitting is er niet, een griffier is bij 'Schwurgericht' ver te zoeken. Het leidt volgens Bossi tot grote misstanden en hij verhaalt in zijn boek van rechters die volkomen blind voor de feiten de grofste oordelen vellen en fouten maken, moedwillig uitspraken verdraaien of negeren, elkaar de hand boven

Bossi op de Buchmesse

het hoofd houden of hun vonnissen zo schrijven dat cassatie bij het Bundesgerichtshof kansloos is.

Bossi geeft in zijn boek uiting aan een breedverbreide irritatie bij Duitse advocaten, die in de rechtszaal vaak niet beter behandeld worden dan de aangeklaagden. Een advocaat die het waagt zijn stem te verheffen doet de zaak van zijn cliënt geen goed; een wat hard uitgevallen tegenwerping leidt niet zelden tot de formele aanklacht 'belediging'. Maar nog veel vervelender vinden de advocaten de soms idiote vonnissen die gevelde worden, die veel te vaak afhankelijk zijn van het humeur van de rechter. Zij troosten zich met de gedachte dat bij het lagere Amtsgericht beroep kan worden aangetekend. Een kleine 'strafkamer' bij een Landgericht doet de hele zaak dan opnieuw, met meestal een meer gebalanceerd oordeel. Bovendien kan de beroepsrechter teruggrijpen op een verslag van de eerdere zitting.

'Bij zware strafzaken neigen Duitse rechters het voor een rechtsstaat zo belangrijke principe van "Unschuldvermutung" overboord te gooien', zegt Bossi. 'Er is niemand die meekijkt over hun schouders en aan het einde van mijn lange carrière wilde ik dat eindelijk eens aan de orde stellen'.

Rechters die de rechtsstaat niet serieus nemen voelen zich volgens Bossi gelegeitimeerd door de Duitsers zelf, die verlangen dat zware misdaden als roof, moord, doodslag en verkrachting ook zwaar bestraft worden. Dat rechters daarbij in

een schemerzone opereren zonder duidelijke controle, wordt door de meeste Duitsers gebillijkt, zolang voor de eigen kleine problemen waarmee ze hun rechtbanken overspoelen – krasjes op auto's, overhangende takken of lekken dakgoten – een evenwichtige behandeling is gewaarborgd.

De grote politieke partijen – ook de sociaal democratische SPD – deinzen ervoor terug het lot van zware misdadigers te verzachten, concurreren elkaar eerder in nieuwe maatregelen en nog zwaardere straffen. Ze weten dat wijzigingen van het in de kern negentiende-eeuwse rechtssysteem onpopulair zijn, zelfs stemmen kunnen kosten.

'Een eerlijke rechtspraak zou natuurlijk vooral moeten beginnen bij de rechters zelf, maar daar staat het verleden een discussie in de weg', zegt Bossi. Nog nooit heeft de Duitse justitie een serieuze poging gedaan de uitgebreide collaboratie van rechters met de nazi's publiekelijk aan de orde te stellen. 'En het staat vast', zegt Bossi, 'dat vele rechters die na de oorlog hun toga's weer aantrokken doodvonnissen hadden uitgesproken in het Derde Rijk voor onbenullige vergrijpen als het luisteren naar een buitenlands radiostation. Daar moet iets veranderen en de tijd is er rijp voor, want zelden is in het na-oorlogse Duitsland zoveel aandacht geweest voor het verleden als op dit moment.' Maar voorlopig stuit zijn oproep op wat hij een 'angstvullige stilte' noemt.

foto Zeger Luyendijk